МІНСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

НПУ імені М.П. Драгоманова

Факультет психології

Кафедра теоретичної та консультативної психології

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

матеріали IV міжнародної інтернет-конференції

(20-21 червня 2019 року)

КИЇВ

УДК 159.9

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету психології НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 1 від 29 серпня 2019р.)

Рецензенти:

Помиткіна Л.В – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету;

Клочек Л.В. – доктор психологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Вінс В.А. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології ДВНЗ«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Актуальні проблеми теоретичної та консультативної психології: матеріали IV міжнародної інтернет-конференції (20-21 червня 2019 року) / укл. В.В. Волошина, О.А.Ляшенко; Голов. ред. І.С.Булах – вип. 1. – К.:Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. – 50 с.

У збірнику презентовано матеріали IV міжнародної інтернет-конференції «Актуальні питання теоретичної та консультативної психології».

Здійснено аналіз проблем адаптації та дезадаптації дітей в сучасних суспільних трансформаціях. Розглянуті особливості надання консультативних послуг клієнтам з різними запитами

Матеріали рекомендовані практичним психологам, аспірантам, науковцям викладачам та всім тим, хто цікавиться сучасними розробками теоретичної та консультативної психології.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1.Булах Ірина Сергіївна — доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки та техніки України, декан факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, голова оргкомітету.

2.Волошина Валентина Віталіївна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, координатор конференції,співголова комітету.

3.Ляшенко Олексій Андрійович — кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, координатор конференції, відповідальний секретар.

4. Субота Катерина Олександрівна – лаборант кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, технічний секретар.

E-mail: psychology2011@ukr.net

ЗМІСТ

Стресостійкість як важлива професійна якість майбутнього психолога
Наталія Андріяшина ……..5
Самодостатність людини як природно обумовлена її властивість
Неля Бігун ……...9
Невротична природа альтруїстичної поведінки
Ольга Виходцева……14
Соціально-психологічні чинники благополуччя медпрацівників
Марина Загородня ……...…….18
Соціальні та психологічні чинники дезадаптації підлітків в умовах сучасних суспільних трансформацій
Катерина Зуєва, Любов Співак ……..….23
Психологічне консультування переселенців та учасників АТО з питань родинного виховання дітей дошкільного віку
Віра Кузьменко……..…27
Співзалежна поведінка як психологічний феномен
Діана Сушко …..…….32
Особливості професійної готовності та професійних настанов випускників сільських шкіл
Любов Федоренко……37
Актуальність дослідження проблеми адаптації дітей до перебування в медичному закладі
Лариса Шевченко…….42

УДК 159.923.3 (091)

Неля Бігун, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної і консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

САМОДОСТАТНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК ПРИРОДНО ОБУМОВЛЕНА ЇЇ ВЛАСТИВІСТЬ

Публікація присвячена проблемі самодостатності людини як природно зумовленої її властивості. У публікації розкривається ідея про те, що науковим підґрунтям дослідження самодостатності особистості виступають положення теорії аутопоезісу про людський організм, як живу систему здатну до самовідтворення, самовибудовування і самозабезпечення.

Ключові слова: *самодостатність, особистість, аутопоезіс, жива система, розвиток, самовідтворення, самовибудовування.*

The article is devoted to the problem of self-sufficiency of a human being as its naturally determined trait. The article reveals the idea that the scientific basis for the study of self-sufficiency of a human being is the provisions of the theory of autopoiesis about the human body as a living system capable to self-reproduction, self-development and self-sufficiency.

Keywords: *self-sufficiency, personality, autopoiesis, living system, development, self-reproduction, self-learning.*

Історичний екскурс у дослідження проблематики самодостатності демонструє його гносеологічну складність та неоднозначність: починаючи від визнання чи категоричного заперечення самої можливості існування цього феномена і закінчуючи спробами його теоретичного обґрунтування та емпіричного вивчення. Чітко простежується інтерес до проблеми самодостатності у різних галузях науки та сферах соціального буття. Сучасні філософські ідеї самодостатності знаходимо у працях А. Бурганова,

К. Момджян, М. Мурашкіна. Аналіз самодостатності через призму соціологічних знань презентовано у дослідженнях Т. Парсонс, М. Бєляєва. Самодостатність у контексті проблематики управління відображено в науковому доробку Л. Макаренко, С. Осадчук, Л. Шаталової. Різні аспекти економічної самодостатності розкриваються Б. Заблоцьким, О. Єфремовим. Становлення психології самодостатності, як напрямку наукового пізнання, пов'язане з працями А. Адлера, К. Бартоломью і Л. Горовітц, Р. Кеттела, А. Маслоу, Р. Уайт і Н. Уотт, К. Хорні, В. Татенко та інших.

Аналіз наукової і суспільної полеміки щодо проблем самодостатності показав, що найбільш дискусійним є питання самодостатності людини. На перший погляд, у переважній більшості людство є залежним економічно, соціально, політично, ідеологічно, юридично тощо. Будучи вплетеною в складну розгалужену систему соціальних, матеріальних, міжособистісних взаємостосунків, кожна людина змушена узгоджувати власну життєдіяльність з вимогами, які диктує їй оточуючий світ. Разом з тим, на думку ряду вчених тенденція до самодостатності закладена в самій природі людській. А. Бурганов зазначив, що діалектичні закони життя та історичний розвиток людства визначили самодостатність як необхідну умову буття людини. Це проявляється передусім у тому, що людина за природою своєю приречена утримувати саму себе, «братів своїх менших» і середовище власного існування. Рівень самодостатності кожної конкретної людини залежить від якісних і кількісних характеристик індивідуального потенціалу та ресурсів її саморозвитку [Бурганов, 2011: с. 13]. Автор наголосив на існуванні нерозривного зв'язку між самодостатністю людини і природними джерелами її саморозвитку (від біологічних до особистісних та соціальних).

Аналіз презентації феномена самодостатності у працях психологів підводить до висновку про те, що досягнення людиною самодостатності являє собою безперервний процес становлення якісно своєрідних властивостей особистості, які забезпечують її здатність до повноцінного задоволення вікових потреб розвитку, максимально можливого вивільнення й застосування

внутрішнього потенціалу, та оптимального його використання для успішної адаптації до навколишнього середовища і продуктивної життєдіяльності [Бігун, 2017: с. 22]. Таким чином, постає питання генези самодостатності особистості та її витоків.

В академічному тлумачному словнику української мови за редакцією І.К. Білодіда, «самодостатній» визначається як такий, що «має цінність сам по собі; який має цілком самостійне значення» [Словник української мови., 1980: с. 34]. Становлення особистісної самодостатності людини, на нашу думку, починається з біологічної самодостатності її організму, яка є першочерговою умовою збереження найбільшої цінності – життя новонародженої дитини. Тут йдеться не про здатність немовляти до самостійного задоволення життєво важливих потреб, що апріорі неможливо, а про функціональну автономність його організму. Тобто, організм здорового новонародженого дитяти володіє природженим ресурсом самодостатнього дихання, травлення, терморегуляції та ін., що забезпечує його адаптацію до умов зовнішнього середовища.

Однією з найбільш яскравих спроб наукового обґрунтування самодостатності людського організму можна вважати теорію аутопоезісу, сформульовану чілійськими нейробіологами У. Матурано та Ф. Варела [Maturana & Varela, 1980]. Термін «аутопоезіс» грецького походження, що в буквальному перекладі означає самотворення, самовиробництво. В 1972 році У. Матурано та Ф. Варела ввели його в науковий обіг для позначення біологічних систем, які самовідтворюються, самовибудовуються і забезпечують самі себе. До таких систем відноситься система людського організму, специфічна організація якого породжує самого себе без розподілу на виробника і продукт (суб'єкт і об'єкт). Аутопоезіс людини як живого організму охоплює усю систему її біологічної життєдіяльності, починаючи від аутопойтичної структури клітин до аутопойтичності пізнання та взаємодії з оточуючим світом. Макромолекули клітини протягом усього її життєвого циклу приблизно 104 рази поновлюються. За рахунок цього клітина відтворює саму себе, зберігаючи при цьому власні специфічні властивості, цілісність,

відносну незалежність [Афанасьев, 2010]. Таким, чином, самодостатність аутопоетичних систем, зокрема людського організму, полягає у тому, що вони зберігають єдність та цілісність на фоні безперервного процесу розпаду і творення їх компонентів.

Згідно вчення У. Матурано і Ф. Варела, пізнавальна діяльність людини являє собою організуючу діяльність самозбереження та самовідтворення живої системи на всіх рівнях. Вона забезпечує когнітивну взаємодію людського організму з оточуючим середовищем. Ментальна діяльність є складовою аутопойтичного життєвого процесу, яка пронизує його наскрізь: від емоцій і відчуттів до активності та поведінки.

Завдяки механізмам аутопоезісу людський організм являє собою автономну, операційно замкнуту систему. Разом з тим, він постійно взаємодіє з оточуючим середовищем за рахунок термодинамічної відкритості живої системи, яка полягає в обміні енергією та поживними речовинами. Важливо, що впливи зовнішнього середовища мають опосередковану дію на розвиток організму, який обумовлюється передусім внутрішніми закономірностями [Ейген, 1982]. Тобто середовище може виступати в ролі зовнішнього активатора але характер розвитку, його регуляція внутрішньо обумовлені.

Самодостаність аутопоетичної системи людського організму полягає ще й в тому, що вона постійно еволюціонує. На думку, американського фізика, кібернетика Фрітьйоф Капра, унікально реагуючи на активуючі впливи чинників зовнішнього середовища, аутопойтична система створює індивідуальну траєкторію власних еволюційних змін. В самій системі постійно відбуваються структурні зміни на фоні збереження матричної організаційної моделі. Компоненти системи породжують та перетворюють один одного. Структурні зміни забезпечуються процесами самовідновлення і створення нових структур. Такі зміни мають поступальний характер та обумовлюються специфічною взаємодією впливу зовнішнього середовища і внутрішньої динаміки системи [Fritjof, 2002].

Таким чином, результати сучасних досліджень в галузі нейробіології, кібернетики, загальної теорії систем дозволяють говорити про самодостатність як властивість людини, зумовлену аутопойтичною природою її організму.

Література

1. Афанасьев, В.Г. (2010). Мир живого: Системность, эволюция и управление. Москва: Издательство ЛКИ.
2. Бігун, Н.І. (2017). Феномен самодостатності особистості у класичній психології. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №12. № 6 (51), 17 – 25.
3. Бурганов, А. Х. (2011). Человек свободный. Философия источников саморазвития (самодостаточности человека). Москва: Каллиграф.
4. Білодід, І.К. (Ред.). (1970 – 1980). Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, Т. 9.
5. Эйген, М., Шустер, П. (1982). Гиперцикл: принципы самоорганизации макромолекул. Москва: Мир.
6. Fritjof, C. (2002). The Hidden Connections: Integrating the Biological, Cognitive, and Social Dimensions of Life Into a Science of Substainability. Hardcover.
7. Maturana, H.R., Varela, F.J. (1980). Autopoiesis and Cognition. The Realization of the Living. Dordrecht.

Інформація про факультет психології
НПУ імені М.П. Драгоманова.

Факультет психології створений рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова від 23 лютого 2017 року. Факультет психології працює за європейськими стандартами, здійснює підготовку фахівців зі спеціальності 053 «Психологія» за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями: «Бакалавр», «Магістр», «Доктор філософії у галузі психології», а також 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». На денній та заочній формах навчання факультету вчиться понад 500 студентів. Навчально-виховний процес та науково-дослідну діяльність на факультеті психології забезпечують 10 докторів психологічних наук, професорів, більше 50 кандидатів психологічних наук, доцентів, 11 старших викладачів та викладачів.

На факультеті активно здійснюється робота у сфері налагодження зв'язків та співробітництва з вітчизняними та зарубіжними ВНЗ. Укладені міжнародні угоди про співпрацю з університетами Польщі (м. Лодзь), Латвії (м. Рига) та низкою науково-дослідних установ України. Така міжнародна співпраця з навчальними і науковими закладами дозволяє студентам-магістрантам, аспірантам, докторантам навчатися, проходити практику й оволодівати досвідом розробки та реалізації міжнародних проектів, наукових досліджень тощо.

Декан факультету психології Булах Ірина Сергіївна, доктор психологічних наук, професор кафедри теоретичної та консультативної психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, «Заслужений діяч науки і техніки України».

У складі факультету психології функціонує чотири кафедри.

Кафедра теоретичної та консультативної психології.

Кафедра здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами: «Психологія консультування» та «Психологія тренінгової діяльності».

Психолог-консультант - це практикуючий фахівець, який розвиває навички клієнта у подоланні життєвих труднощів, володіє вмінням налагоджувати та підтримувати міжособистісні взаємини з людьми, сприяє саморозвитку та самоорганізації клієнта, підвищує його здатність контролювати власне оточення, свої емоційні реакції та активність особистісного потенціалу клієнта.

Психолог тренерської діяльності – це практикуючий психолог, який здійснює психологічне навчання та розвиток особистості, з метою формування у неї комунікативно-поведінкових навичок, необхідних для підвищення ефективності функціонування в оточуючій дійсності.

Кафедра психосоматики та психологічної реабілітації

Кафедра здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами: «Психологічна реабілітація» та «Психосоматика та психологія здоров'я».

Психолог-реабілітолог – це практикуючий психолог, який надає допомогу клієнту з питань відновлення психічних можливостей, що були втрачені внаслідок переживання екстремальних подій або непродуктивного переживання життєвої кризи, подолання у свідомості особистості уявлення про безвихідь становища, відновлення захисних сил організму, формування впевненості та мотивації щодо зняття почуття тривоги, страху чи провини, психологічних комплексів, у відновленні психічного здоров'я та ефективної соціальної поведінки.

Психосоматика та психологія здоров'я – це практикуючий фахівець, який проводить психопрофілактику, психокорекцію та психотерапію психосоматичних розладів та захворювань. Він сприяє відновленню психічних можливостей клієнтів, захисних сил організму та розробляє індивідуальні психотерапевтичні стратегії допомоги даній категорії клієнтів, спираючись на механізми взаємозв'язку психологічного та соматичного здоров'я особистості клієнта.

Кафедра загальної і соціальної психології та психотерапії

Кафедра здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами: «Соціальна психологія та психотерапія» та «Сімейна психологія та психотерапія».

Соціальний психолог-психотерапевт – це практикуючий психолог, фахівець у наданні психологічної та психотерапевтичної допомоги особистості в кризових соціальних ситуаціях та індивідуальних психічних станах. Він надає допомогу з адаптації особистості в критичних соціальних та особистісних ситуаціях втрати роботи, життєвих криз, стресових ситуацій; розвиває навички успішної міжособистісної та внутрішньо групової взаємодії, реалізації власного потенціалу;

Сімейний психолог-психотерапевт – це практикуючий психолог, спеціаліст у наданні психологічної профілактичної та корекційно-психотерапевтичної допомоги особистості в кризових сімейних ситуаціях та конфліктних міжособистісних подружніх і дитячо-батьківських стосунках. Здійснює психологічну підготовку партнерів до створення сім'ї; молодих сімейних пар до народження дитини, її виховання та розвитку; психодіагностику та психотерапію сімейних систем, психологічне посередництво в укладанні шлюбних контрактів та при розлученнях; надає психологічний супровід батьківства; забезпечує психопрофілактику та психотерапію залежної поведінки, насильства в сімейних системах та сексуальних розладів у сімейних пар.

Кафедра політичної психології та соціально-правових технологій

Кафедра здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами «Політична психологія» та «Юридична психологія», а також «Міжнародна інформація» і «Міжнародні наукові та освітні проекти».

Політичний психолог - це практикуючий фахівець, що надає психологічні послуги у сфері політичної діяльності. Забезпечує психологічний супровід політичних партій, політичних лідерів, громадських організацій щодо створення їх позитивного іміджу політичної пропаганди та агітації. Політичний психолог, спираючись на знання з феноменології влади, закономірності групового впливу і взаємодії у політичній організації, психологічні механізми виникнення масових явищ та функціонування засобів масової інформації, може цілісно і системно аналізувати та моделювати поведінку політичних лідерів та їх електорату, здійснювати аналіз масових станів і настроїв у політиці. взаємодії у політичній організації, психологічні механізми виникнення масових явищ та функціонування засобів масової інформації, може цілісно і системно аналізувати та моделювати поведінку політичних лідерів та їх електорату, здійснювати аналіз масових станів і настроїв у політиці.

Юридичний психолог – це практикуючий фахівець, який здатен до розв'язання та вирішення проблем, пов'язаних з психологією відносин у різних сферах життя людини та функцій держави, що складаються з правозастосувальної, правовиконавської та правозахисної діяльності. Юридичний психолог забезпечує психологічний супровід взаємовідносин учасників кримінального, цивільного та адміністративного процесів й судочинства, а також мотивації, стимуляції діяльності працівників як правоохоронної системи, так і населення у забезпеченні правопорядку; здійснює психологічну експертизу законодавчих актів.

Фахівець з міжнародної інформації - здійснює професійну діяльність у якості співробітника міжнародної, дипломатичної, освітньої або іншої державної (приватної) установи, фонду, організації, закладу, яка спрямовується на підвищення іміджу країни у міжнародних відносинах завдяки міжнародній інформації.

Експерт з наукових та освітніх проектів - здійснює конструювання моделей міжнародних відносин у науково-освітній сфері та експертну оцінку мобільних програм для отримання національних та зарубіжних грантів.

Матеріали подано мовою оригіналу.
Тексти друкуються в авторській редакції.
Автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат та інших відомостей.

Адреса факультету:
м. Київ, вул. Саратовська, 20, тел.: 400-99-37
e-mail: fp@npu.edu.ua
http://www.fp.npu.edu.ua